

Olga Letka-Spychała

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

**Przekład realiów kulturowych
w rosyjskiej powieści kryminalnej
(na materiale utworów Aleksandry Marininy
w tłumaczeniu Elżbiety Rawskiej i Aleksandry Stronki)**

Przełom XX i XXI wieku w Rosji to prymat literatury popularnej, która ze względu na swoją „artystyczną i jakościową” kwalifikację stała w opozycji do hermetycznej literatury elitarnej. Według Michaiła Berga przyczynę „przesunięcia obszaru nowoczesnej sztuki na teren przeznaczony dla mas” należy upatrywać przede wszystkim w przemianach polityczno-społecznych po roku 1985. Doprowadziły one do liberalizacji rynku wydawniczego i czytelniczego, co z kolei sprzyjało powstawaniu zupełnie nowych form literackich lub transformacji w obrębie istniejących gatunków [Bepr 2000, 298]. Swoistemu „przekomponowaniu” uległa także rosyjska powieść kryminalna, która – zyskując nowe, „kobiece oblicze” – nie uniknęła zabiegów ingerujących w jej warstwę strukturalną oraz tematyczną.

Wśród autorek pozostających w kręgu literatury kryminalnej wymienić należy Darię Doncową, wzorującą się na powieściach Joanny Chmielewskiej, Tatianę Ustinową, Polinę Daszkową, Annę Małyszewą czy zwaną „królową rosyjskiego kryminału” – Aleksandrę Marininę. Jej twórczość, podobnie zresztą jak cała literatura masowa, spotkała się dotąd z niejednoznaczną oceną krytyków. Wiaczesław Kuricyn zarzucił pisarce nieuzasadnione pretendowanie do roli nauczycielki życia, Piotr Aloszkin wytknął przeciętność i sztampowość fabuły [Алешкин 1998]. Jednakże bez względu na obiegowe hasła i komentarze książki autorki znalazły swych wiernych odbiorców

Narzuca się zatem pytanie, co zadecydowało o tym, że pomimo wielu krytycznych osądów powieści „rosyjskiej Agaty Christie” w mgnieniu oka stawały się światowymi bestsellerami. Próbę rozwikłania tej tajemnicy podjęła Maria Czerniak, dostrzegająca źródło wspomnianego fenomenu w aktualizacji statusu pisarza w Rosji [Черняк 2010, 7–8]. Miejsce surowego i niewzruszonego wychowawcy, krzewiciela i orędownika norm moralno-etycznych zajęła „optymistyczna i praktyczna w swej dydaktyce Marinina”, której koncepcja „wychowania poprzez rozrywkę” [Зоркая 1998, 4] okazała się najbardziej nośna i dostosowana do oczekiwań współczesnego,

„wymancypowanego” czytelnika. W jej przypadku pomyślną realizację „edukacyjno-relaksacyjnej misji” zagwarantowały: zastosowanie poetyki eskapizmu, zręczne „wmontowywanie” do układu fabularnego szablonów literatury popularnej oraz licznych odniesień do sowieckiej i postsowieckiej rzeczywistości, które z jednej strony organizowały warstwę społeczno-etnograficzną kryminałów, z drugiej – wzmacniały ich narodowy koloryt.

Wzrost zainteresowania rosyjską literaturą kryminalną, a szczególności prozą A. Marininy, był odczuwalny również poza granicami Federacji Rosyjskiej (33 mln sprzedanych książek). Wraz z dążeniem do zaspokojenia „czytelniczych potrzeb”, które wiązały się z chęcią „zatopienia się w obcej i nieznannej literaturze”, pojawiła się konieczność publikacji jej przekładów. Zmiana odbiorcy finalnego wynikająca z preadresowania tekstu obligowała tłumaczy do znalezienia takich rozwiązań przekładowych, by zapewniały one ekwiwalentny przekaz komunikatu zarówno na płaszczyźnie semantycznej, pragmatycznej, jak i syntaktycznej [Ziomek 1979, 53]. Okazało się to niezwykle trudnym zadaniem przede wszystkim ze względu na zderzenie z odmiennymi kontekstami społeczno-kulturowymi, które w niniejszym opracowaniu będziemy określać mianem *realiów kulturowych*. Zdając sobie sprawę z rozbieżności definicyjnej oraz „rozprężliwości semantycznej” danego pojęcia, przyjmujemy określenie zaproponowane przez Siergieja Vlahova i Sidera Florina obejmujących zasygnalizowane nawiązania jako:

słowa (wyrażenia) nazywające obiekty charakterystyczne dla życia jednego narodu i obce innemu, wymagające szczególnego podejścia w procesie przekładu ze względu na to, że nie mają dokładnych odpowiedników w innych językach [Влахов, Флорин 1980, 47].

Autorzy przywołanego sformułowania, uznając ją za punkt wyjścia do dalszych badań, zaproponowali podział elementów kulturowych na realia geograficzne: etnograficzne (nazwy odzieży, naczyń, leksyka związana z muzyką, folklorem), jednostki miary i jednostki monetarne oraz społeczno-polityczne uwzględniające podział administracyjno-terytorialny, organy władzy, życie społeczno-polityczne (ruchy społeczne, zjawiska społeczne, stopnie, tytuły, system prawny), realia wojskowe (broń, elementy umundurowania) [Влахов, Флорин 1980, 47].

Przedstawiona typologia posłużyła nam za wzorzec, na podstawie którego wyekscerpowaliśmy konteksty kulturowe „zakotwiczone” zarówno w oryginalnych przekazach Aleksandry Marininy, jak i polskich tłumaczeniach przygotowanych przez Elżbietę Rawską oraz Aleksandrę Stronkę. Materiał badawczy został zaczerpnięty z trzech powieści: *Убийца поневоле* (*Zabójca mimo woli*), *Мужские игры* (*Męskie gry*) i *Чужая маска* (*Cudza maska*).

Analiza ilościowo-jakościowa ujawniła obecność realiów należących do dwóch wymienionych kategorii. Większą częstotliwość występowania wykazały realia społeczno-polityczne (26), a zwłaszcza ich uszczegółowione reprezentacje: organy państwowe, zjawiska społeczne, postaci uczestniczące w życiu publicznym. Nasz przegląd rozpoczniemy od pierwszej z nich w poniższym zestawieniu.

Oryginał	Przekład	Technika translatorska *
В отдел ГАИ они попали как раз в обеденный перерыв. Нужный им сотрудник был на месте и тут же пригласил Настю и Короткова к общему столу [Маринина 2008, 240].	Na posterunek GAI przyjechali akurat w czasie przerwy obiadowej. Kolega, którego potrzebowali, był na miejscu i zaprosił Nastię i Kороткова do wspólnego stołu [Marinina 2011, 248].	reprodukcja z objaśnieniem
Старший оперуполномоченный майор Селуянов Николай Михайлович. Самый лучший топограф в МУРе, очень хорошо знает город, все улицы, переулки, тупики и проезды [Маринина 2008, 3].	Starszy oficer operacyjny, major Nikolaј Michajłowicz Siehujanow. Najlepszy topograf w MUR-ze, świetnie zna miasto, wszystkie ulice, ślepe zaułki i przechodnie podwórza [Marinina 2011, 3].	reprodukcja z objaśnieniem
Капитан Доценко созвонился с человеком, чей телефон дала ему утром Настя, и почти полдня провел у сотрудника регионального управления по организованной преступности Владимира Овчарова [Маринина 2008, 265].	Kapitan Docenko zadzwonił do człowieka, którego telefon dała mu rano Nastia, i prawie pół dnia spędził u pracownika Dzielnicowego Urzędu do spraw Przestępczości Zorganizowanej, Władimira Owczarowa [Marinina 2011, 268].	tłumaczenie syntagmatyczne
Руоповцы тщательно выясняли, кто в последнее время пытался конфликтовать с банком, и искали подозреваемых как в среде коммерческих, так и чисто криминальных структур [Маринина 2008, 239].	Pracownicy urzędu do spraw przestępczości zorganizowanej badali, kto ostatnio usiłował wywołać konflikt z bankiem, i szukali podejrzanych zarówno w środowisku biznesowym, jak i przestępczym [Marinina 2011, 240].	ekwiwalent opisowy

* Uwzględniamy typologię technik translatorskich przedstawioną przez Krzysztofa Hejwowskiego. Zob. [Hejwowski 2006, 76–85].

Autorka przekładu (E. Rawska) we wszystkich egzemplifikacjach zdecydowała o zachowaniu obcości wpisanej w tekst oryginału. Wobec elementów nacechowanych kulturowo zastosowała więc strategię egzotyzyacji polegającą na zachowaniu terminów specyficznych dla kultury źródłowej oraz formy zbliżonej lub identycznej do oryginału. Środkami leksykalnymi będącymi potencjalnymi nośnikami wspomnianej obcości w odbiorze są zatem pełne nazwy rosyjskich organów państwowych: Региональное управление по организованной преступности – Dzielnicowy Urząd do spraw Przestępczości Zorganizowanej oraz akronimy: ГАИ – GAI, МУР – MUR, Руоповцы – pracownicy urzędu do spraw przestępczości zorganizowanej.

Z pewnością nazwa pierwszej instytucji, działającej w strukturze rosyjskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach 1993–2001, nie spowodowała poważniejszych trudności translacyjnych. Została przetłumaczona dosłownie z częściowym wykorzystaniem analogonu dostępnego w polskiej rzeczywistości w postaci Biura do Walki z Przestępczością Zorganizowaną (istniejącego od 1994 roku).

Za źródło poważniejszych komplikacji możemy natomiast uznać elementy brachygraficzne. E. Rawska stanęła przed wyborem pomiędzy ich przełożeniem a przeniesieniem [Lewicki 2000, 76]. Zdając sobie sprawę z rozbieżności wynikającej z systemu graficznego, odrzuciła pierwszą procedurę opartą na transkrypcji na rzecz transliteracji (GAI, MUR). Ponadto, by uczynić przekaz bardziej czytelnym i zrozumiałym, posłużyła się przypisem, w tekście którego – w języku źródłowym – umieściła rozwinięcie skrótów do pełnej nazwy: „Gosudarstwiennaja awtomobilnaja inspiekcyja”, „Moskowskij ugolownyj rozysk”.

Obie pary przekładowe różnią się liczbą jednostek leksykalnych, a co za tym idzie – jakością transkodowanej informacji. W pierwszym przypadku pierwotny komunikat uległ zasymilowaniu, tj. obco brzmiące wyrażenie „Gosudarstwiennaja awtomobilnaja inspiekcyja”¹ zostało zastąpione przez „udomowioną” – „milicję drogową”. Charakterystyczna wymiana leksemów „инспекция” – „milicja”, „автомобильная” – „drogowa”, miała zapewne na celu uchronić czytelnika przed błędnym skojarzeniem danej instytucji z polską Inspekcją Transportu Drogowego, umundurowaną formacją, która podlega Ministerstwu Infrastruktury. Drugi przypadek obrazuje pełną relewantność pod względem liczebnościowo-kwalitatywnym osiągniętą dzięki zastosowaniu skalkowanego wariantu – Moskiewski Wydział Kryminalny.

Tłumaczka nie jest jednak konsekwentna w wyborze techniki translatorskiej dla przedstawionej grupy realiów. Tę tezę ilustruje skrót „Руоповцы” będący pochodną „Регионального управления по борьбе с организованной преступностью” i nazywający funkcjonariuszy pełniących obowiązki w danej strukturze. E. Rawska nie tylko zrezygnowała tu z precyzyjnego transferu, ale zdecydowała się na wyjaśniającą i tym samym pomocną w odbiorze eksplicytację – „pracownicy urzędu do spraw przestępczości zorganizowanej”.

¹ Государственная автомобильная инспекция – подразделение в структуре МВД Российской Федерации, которое осуществляет контрольные, надзорные и разрешительные функции в области обеспечения безопасности дорожного движения. Федеральным органом управления Госавтоинспекции является Главное управление по обеспечению безопасности дорожного движения (ГУ ОБДД), ранее носившее названия: Департамент обеспечения безопасности дорожного движения (ДЮБДД), Главное управление государственной инспекции безопасности дорожного движения (ГУ ГИБДД) и Главное управление государственной автомобильной инспекции (ГУ ГАИ). Преобразования главного управления в департамент и обратно связаны с реформами МВД России, (online) <http://www.gibdd.ru/about/history/> (dostęp 22.11.2017).

Niezwykle ciekawą grupę tworzą wyrażenia dostarczające czytelnikowi informację o zjawiskach o podłożu społeczno-politycznym (zob. zestawienie):

Oryginał	Przekład	Technika translatorska
Поскольку статья за тунеядство в те годы еще существовала, а занятия спортом требовали ежедневных тренировок и частых отъездов то на сборы, то на соревнования, для таких случаев существовала практика формального трудоустройства [Маринина 2008, 194].	Ponieważ zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami niepodejmowanie pracy było karalne , a uprawianie sportu wymagało codziennych treningów i częstych wyjazdów na zgrupowania lub zawody, istniała praktyka formalnego jedynie zatrudniania sportowców w różnych zakładach i instytucjach [Marinina 2011, 196].	ekwiwalent opisowy
Он досиживал до пенсии, а поскольку служил не с младых ногтей, пришел в милицию в свое время из народного хозяйства по комсомольской путевке , то в свои пятьдесят два имел только двадцать четыре года выслуги и мечтал протянуть последний год без приключений [Маринина 2008, 256].	Zbliżał się już do emerytury, a ponieważ przyszedł do pracy w milicji dość późno, skierowany z resortu gospodarki , to teraz, w wieku pięćdziesięciu dwóch lat, miał zaledwie dwadzieścia cztery lata służby i zależało mu na tym, by ostatni rok zaliczyć bezkolizyjnie [Marinina 2011, 258].	ekwiwalent funkcjonalny opuszczenie
Короче, мы около них потолкались и вот что выяснили. Все они – челноки . Постоянно ездят в Турцию и Грецию за шмотками. У них есть свои продавцы, которым челноки сдают товар оптом. Сами они за прилавком не стоят. Их дело – ездить [Маринина 1996, 56].	Krótko mówiąc, pokręciliśmy się koło nich i oto czego się dowiedzieliśmy. Wszyscy są mrówkami . Stale jeżdżą po ciuchy do Turcji i Grecji. Mają swoich handlarzy, którym oddają towary hurtem. Sami nie zajmują się sprzedażą. Ich robota polega na wyjazdach [Marinina 2008, 58].	ekwiwalent funkcjonalny

Wyeksponowane elementy kulturowe, rzecz jasna, są czytelne dla odbiorców prymarnych, gdyż wywołują określone konotacje związane z codziennością życia w sowieckiej i postsowieckiej Rosji. W odróżnieniu od adresata inicjalnego polski czytelnik nie identyfikuje ich jako „specyficznie rodzime, specyficznie nasze” [Hejwowski 2006, 72], co więcej, nie wzbudzą one w jego umyśle tożsamyh interpretacji. By maksymalnie przybliżyć realia prototekstu sekundarnemu recipientowi, tłumaczka zastosowała trzy różne procedury reekspresji. W pierwszym dwutekście mamy do czynienia z użyciem ekwiwalentu opisowego. Wyrażenie „статья за тунеядство”²

² Тунеядство – образ жизни, характеризующийся тем, что один человек или социальная группа живут за счёт другого человека или социальной группы: В законодательстве СССР в 1961–1991 гг. – состав преступления, заключающегося в длительном проживании совершеннолетнего трудоспособного лица на нетрудовые доходы с уклонением от общественно полезного труда. [Большой... 2003, 520]

zostało amplifikowane do rozbudowanego sformułowania „niepodejmowanie pracy było karalne”. W zasadzie E. Rawska oprócz kluczowej myśli zawartej w oryginale przemyślała dodatkową treść o odpowiedzialności prawnej za dany czyn. Warto odnotować, że „pasożytnictwo” w latach 60. było kwalifikowane w prawodawstwie ZSRR jako przestępstwo. Do podobnego przesunięcia translatorskiego polegającego na wprowadzeniu dodatkowej informacji semantycznej doszło podczas dewerbalizacji sformułowania „практика формального трудоустройства”, które w oryginale odnosiło się do zatrudniania sportowców. Autorka przekładu, w trosce o właściwe rozszyfrowanie skrótu myślowego przez czytelnika, wzbogaciła swój przekład o uzupełnienie: „istniała praktyka formalnego jedynie zatrudniania sportowców w różnych zakładach i instytucjach”.

Innymi modelami kulturowym aktywizującymi kategorię obcości, dla których nie odnotowujemy pełnych translatów, są: „народное хозяйство” – gospodarka narodowa i „комсомольская путевка” – rodzaj skierowania do tymczasowej lub stałej pracy wydawanego członkom komsomołu³. W prezentowanych parach transemów dochodzi do opuszczenia członów określających „народный” i „комсомольская”, które są determinujące dla sensu pojęć „хозяйство” oraz „путевка”. Zmniejszenie redundancji tekstu wyjściowego nie zaburza recepcji, ale pozbawia utwór specyficznego kolorytu.

Zarówno E. Rawska, jak i A. Stronka nie ustrzegły się przed drobnymi omyłkami translatorskimi. Za najbardziej niefortunne – bo wynikające z nieudanej próby odnalezienia ekwiwalentu funkcjonalnego w języku rodzimym – możemy uznać tłumaczenie „челноки”⁴ (nazwa odnosząca się do ludzi handlujących towarami przywiezionymi zza granicy) – „mrówki” (osoba zajmująca się drobnym przemysłem przez granicę, przemytnik) w wykonaniu ostatniej autorki. O ile wspomniany „челнок” u rosyjskiego adresata uruchamia łańcuch neutralnych skojarzeń, o tyle w polskiej rzeczywistości ekwiwalent „mrówka” oraz kontekst, w jakim występuje w przekazie wyjściowym (sprzedaż towarów zakupionych za granicą), ma

³ Комсомольская путевка – документ, по которому в СССР районный комитет ВЛКСМ направлял комсомольца на временную или постоянную работу (ударные стройки) или службу в армию. По таким путёвкам комсомольцы отправлялись в малообжитые районы СССР для освоения целины, районов Крайнего Севера, часто – на неквалифицированную работу на стройках и заводах. Раздача комсомольских путёвок была частью компании так называемого „комсомольского призыва”, как один из вариантов оргнабора – перераспределения человеческих трудовых (и мобилизационных) ресурсов внутри государства, (online) <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/977106> (dostęp 21.11.2017).

⁴ Челнок – физическое лицо, осуществляющее по собственной инициативе и за свой счет внутренние или зарубежные коммерческие поездки с целью закупки товаров с их последующей реализацией в расчете на прибыль за счет разницы рыночных цен, (online) http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_find.cgi?ph=%F7%E5%EB%ED%EE%EA&action=%CF%EE%E8%F1%EA 9 (dostęp 21.11.2017).

zdecydowanie negatywny wydźwięk. Zakres znaczeniowy danego referenta jest szerszy, ponieważ odnosi się do owada konotującego pracowitość, żmudny i mozolny trud, ale również przygranicznego przemytnika. Być może dominujące w naszej świadomości pozytywne asocjacje związane z tym zwierzęciem, zaważyły na wyborze niezbyt trafnego równoważnika, który doprowadził do przesunięcia mikrotekstowego i zmienił przekaz.

W poniższym zestawieniu przyjrzymy się technikom zastosowanym w przekładzie antroponimów – ostatniej grupy realiów kulturowych występujących w utworach A. Marininy.

Oryginał	Przekład	Technika translatorska
Третий – самый забавный. Виктор Костыря. – Чем же это он вас так рассмешил? – поинтересовалась Настя, беря фотографию ничем не примечательного парня лет двадцати семи с большими залысинами и длинными висячими усаами а-ля „Песняры” [Маринина 1996, 65].	A czym tak pana rozśmieszył? – zainteresowała się Nastia, biorąc do ręki fotografię niczym nie wyróżniającego się chłopaka lat około dwudziestu siedmiu z wielkimi zakolami i długimi zwisającymi wąsami [Marinina 2008, 65].	opuszczenie
Не исключено, что красавица Даша связана с группой, у которой изготовление „липы“ поставлено на поток. Преступный промысел переходит на узкую специализацию, как у Райкина [Маринина 1996, 100].	Niewykluczone, że piękna Dasza związana jest z grupą, która robi fałszywki na wielką skalę. Przestępczość stała się zajęciem, które wymaga coraz większej specjalizacji [Marinina 2008, 101].	opuszczenie
Коротков, – рассмеялась Настя, – когда ты перестанешь быть халявщиком и превратишься в партнера? У меня есть шанс дожить до этого светлого дня? – Надеюсь, – очень серьезно ответил Юра. – Это произойдет, когда господин Мавроди выплатит народу все, что так успешно у него одолжил. – Понятно. Значит, мне до самой смерти тебя кофе поить. Ты хоть сахар принеси, халявщик [Маринина 1995, 160].	Korotkow – roześmiała się Nastia, kiedy przestaniesz być niebieskim ptakiem i staniesz się partnerem? Mam szansę dożyć tego dnia? – Spodziewam się – bardzo poważnie odparł Jura – że to nastąpi, kiedy pan Mawrodi wypłaci narodowi wszystko, co z takim zyskiem od niego pożyczyl. – Jasne. To znaczy, że będę musiała do samej śmierci poić się kawą. Przynieś przynajmniej cukier, cwaniaku [Marinina 2013, 161].	reprodukcja z objaśnieniem

Jak stwierdził K. Hejwowski, imiona własne są ciekawym problemem tłumaczeniowym nie tylko ze względu na ich różnorodność strukturalną i różnorodność obiektów, które nazywają, lecz także z powodu na ich „zanurzenie i umocowanie w kulturze obcej” [Hejwowski 2006, 91]. Potwierdzają to przytoczone powyżej

egzemplifikacje, w których dostrzegamy różnorodność w doborze procedur translatorskich. W pierwszym fragmencie zawierającym opis wyglądu zewnętrznego jednego z podejrzanych napotykaamy określenie „длинными висячими усами а-ля «Песняры»”. W tekście sekundarnym tłumaczka nie poinformowała polskiego czytelnika, że mowa jest o białoruskim zespole muzycznym założonym w 1969 roku, którego członkowie słynęli z charakterystycznych wąsów. Obawiając się możliwych problemów z ich identyfikacją, opuściła ten fragment bez większej straty w planie znaczeniowym.

A. Stronka zastosowała podobny zabieg w przypadku „wąskiej specjalizacji jak u Rajkina”, z tą jednak różnicą, że tu ubytek informacji kulturowej jest większy. Po pierwsze, czytelnik nie zdaje sobie sprawy ani z tego, że chodzi o radzieckiego aktora estradowego, mistrza transformacji scenicznej Arkadija Rajkina, ani z nawiązania do jego popularnego monologu *Узкая специализация*⁵. Tłumaczka pominęła porównanie zawierające w sobie określony ładunek komizmu, bo wiedziała, że poczyniona aluzja nie wzbudzi w odbiorcy finalnym ekspresji pożądanych emocji, tylko niepotrzebne skonfundowanie.

Dziwić może fakt, iż opuszczenie nie zostało zastosowane w trzeciej egzemplifikacji. Wydaje się, że – podobnie jak w omawianych przykładach – można było wykorzystać oszczędniejszy i wygodniejszy w użyciu zaimek przysłowny przeczący – „nigdy”. Autorka przekładu postanowiła zachować element egzotyzyujący i wkomponowała w ramy tekstu docelowego obco brzmiący antroponim i opatrzyła go wyjaśnieniem: Mawrodi – przedsiębiorca, który w latach 90. założył finansową piramidę MMM i oszukał miliony osób.

⁵ Я прихожу к директору, я говорю:

– Кто сшил костюм? Кто это сделал? Я ничего не буду делать, не буду кричать, я только хочу в глаза ему посмотреть.

Выходит сто человек. Я говорю:

– Ребята, кто сшил костюм?

Они говорят:

– Мы!

Я говорю:

– Кто это „мы”?

Они говорят:

– У нас узкая специализация. Один пришивает карман, один – проймочку, я лично пришиваю пуговицы. К пуговицам претензии есть?

– Нет! Пришиты насмерть, не оторвёшь! Кто сшил костюм? Кто вместо штанов мне рукава пришил? Кто вместо рукавов мне штаны пришпандорил? Кто это сделал?

Они говорят:

– Скажите спасибо, что мы к гультфику рукав не пришили.

Представляете? Их – сто, а я – один. И все стоят, как пуговицы: насмерть. И я сказал:

– Привет, ребята! Вы хорошо устроились! Zob. (online) <https://www.youtube.com/watch?v=MOjldP-53so> (dostęp 25.11.2017).

Podsumowując, przekład realiów kulturowych należy do prawdziwych translatorskich wyzwania. Przeszkody stojące na drodze ku przekładalności rodzą dylematy i napięcia wynikające z dążenia do ekwiwalentnej transpozycji kulturowego komunikatu. Tak dzieje się również w przypadku E. Rawskiej i A. Stronki operujących szerokim zakresem zastosowanych technik. Do najczęściej wykorzystanych należą: tłumaczenie syntagmatyczne z objaśnieniem, ekwiwalent funkcjonalny, ekwiwalent opisowy oraz opuszczenie. Przyznać należy, że rozwiązania zaproponowane przez tłumaczki są w pełni uzasadnione. Co prawda, zauważamy drobne przemieszczenia semantyczne oraz straty, ale nie są one na tyle poważne, by zaburzyć właściwy odbiór tekstu.

Bibliografia

- Aleškin Pëtr. 1998. *Hoču okazat'sâ nepravym! Nekotorye razmyšleniâ po povodu izdatel'skih del.* „Knižnoe obozrenie” № 17 [Алешкин Пётр. 1998. *Хочу оказаться неправым! Некоторые размышления по поводу издательских дел.* „Книжное обозрение” № 17].
- Berg Mihail. 2000. *Literaturokратиâ. Problemyprivoeniâ i pereraspredeleniâ vlasti v literature.* Moskva: Nove literaturnoe obozrenie [Берг Михаил. 2000. *Литературократия. Проблемы присвоения и перераспределения власти в литературе.* Москва: Новое литературное обозрение].
- Bol'shoj ũridičeskij slovar'.* 2003. Red. Suharev A.Â., Krutskih V.E., Suhareva A.Â. Moskva: Infra–M [Большой юридический словарь. 2003. Ред. Сухарев А.Я., Крутских В.Е., Сухарева А.Я. Москва: Инфра–М].
- Černâk Mariâ Aleksandrovna. 2010. *Sovremennââ russkaâ literatura.* Moskva: Èksmo [Черняк Мария Александровна. 2010. *Современная русская литература.* Москва: Эксмо].
- Hejwowski Krzysztof. 2006. *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekladu.* Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Lewicki Roman. 2000. *Obcość w odbiorze przekladu.* Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marie Curie-Skłodowskiej.
- Marinina Aleksandra. 1995. *Ubijca ponevole.* Moskva: Èksmo [Маринина Александра. 1995. *Убийца поневоле.* Москва: Эксмо].
- Marinina Aleksandra. 1996. *Čužaâ maska.* Moskva: Èksmo [Маринина Александра. 1996. *Чужая маска.* Москва: Эксмо].
- Marinina Aleksandra. 2008. *Mižskie igry.* Moskva: Èksmo [Маринина Александра. 2008. *Мужские игры.* Москва: Эксмо].
- Marinina Aleksandra. 2008. *Zabójca mimo woli.* Przeł. Stronka A. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- Marinina Aleksandra. 2011. *Męskie gry.* Przeł. Rawska E. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- Marinina Aleksandra. 2013. *Cudza maska.* Przeł. Stronka A. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.
- Vlahov Sergej, Florin Sider. 1980. *Neperevodimoe v perevode.* Moskva: Meždunarodnye otnošenâ [Влахов Сергей, Флорин Сидер. 1980. *Непереводимое в переводе.* Москва: Международные отношения].
- Ziomek Jerzy. 1979. *Przekład – rozumienie – interpretacja.* W: *Zagadnienia literaturoznawczej interpretacji.* Red. Sławiński J., Święch J. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich: 43–71.
- Zorkaâ Nataliâ. 1997. *Knižnoe čtenie v postperestrojku.* „Puškin”. Tonkij žurnal čitašim po-russki № 1: [Зоркая Наталия. 1997. *Книжное чтение в постперестройку.* „Пушкин”. Тонкий журнал читающим по-русски № 1].

Źródła internetowe

(online) http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_find.cgi?ph=%F7%E5%EB%ED%EE%EA&action=%CF%EE%E8%F1%EA9 (dostęp 21.11.2017).

(online) <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/977106> (dostęp 21.11.2017).

(online) <http://www.gibdd.ru/about/history/> (dostęp 22.11.2017).

(online) <https://www.youtube.com/watch?v=MOjldP53so> (dostęp 25.11.2017).

Summary**Translation of the cultural elements in the Russian detective novel
(based on detective novels of Alexandra Marinina and its Polish translations
by Elzbieta Rawska and Aleksandra Stronka)**

The aim of the paper is to show the main procedures used in a translation of the specific cultural elements encrypted in Alexandra Marinina's criminal novels. The material of the present analysis was taken from three books: *Мужские игры*, *Убийца поневоле*, *Чужая маска* translated by Elzbieta Rawska and Aleksandra Stronka.

Key words: Alexandra Marinina, criminal novel, translation, cultural elements

Kontakt z Autorką:
olgaletka@wp.pl